

Tüttő Szabolcs

Az öngyilkos terrorizmus a gyengék fegyvere

Személyiség-lélektani szempontok mentén vizsgálódásom tárgyát képezi az öngyilkosság, valamint ugyancsak a pszichológia szemüvegén keresztül összehasonlításra kerülnek a hagyományos terrorista és az öngyilkos merénylő személyiségjegyei.

Munkámban a pszichológiaiakon túl szerepet kapnak még szociológiai tényezők is, amelyek az alábbi feltevésekhez tartozó érvelést támogatják. A források előzetes tanulmányozása arra az előzetes következtetésre vezetett, hogy az öngyilkos terrorizmus alkalmazására való hajlandóság szorosan összefügg azzal, hogy az érintett csoport a mindenkori politikai környezetben milyen tényleges esélyt lát érdekeinek érvényesítésére. Ugyancsak előzetes megállapítás, hogy az öngyilkos terrorizmust elkövetők személyiségjegyeik szempontjából egyértelműbben elhatárolhatóak a hagyományos terroristától, mint a szociológiai komponensek rendszerében történő vizsgálattal.

A terrorizmussal kapcsolatos bármilyen tanulmány esetében első helyen merül fel a fogalom kérdése. Habár a terrorizmus fogalmi meghatározásában eddig egységes és nemzetközileg is elfogadott álláspont nem alakult ki, a jelenség lényegének értelmezése korántsem lehetetlen. *Melyek tehát azok a közös elemek, amelyek a terrorizmus nagyszámú definícióiból kiolvashatóak?* A terrorizmus egyének vagy csoportok részéről erőszak alkalmazása (fizikai, lélektani – fenyegetés) saját érdekeik érvényesítése céljából, ezen keresztül az ellenérdekelt csoport reakciójának kikényszerítése (viszonyulásának módosítása) az erőszakot alkalmazók érdekeinek megfelelően.

A gyakorlat oldaláról érdemes megvizsgálni azt a kérdést, hogy az öngyilkos merényleteket mint terrorista eljárást (módszert), mely kultúrákban, mely országokban, milyen ideológiák mentén, mikor és miért alkalmazzák valójában. Ennek kapcsán kívánom leleplezni a terrorizmusnak – ezzel párhuzamosan az öngyilkos merényleteknek is – azt a magát még mindig tartó helytelen felfogását, amely szerint az az iszlám fundamentalizmus terméke. Igaz azonban, hogy a terrorizmus döntően a muzulmán világ országait érinti, valamint az eddigi összes öngyilkos merényletet kizárólag iszlám szélsőségesek követték el. Ezen az alapon rajzolódik ki korunk terroristájának ugyancsak torz „ideáltípusa”, a fanatikus muzulmán férfi. Ez a sztereotípiák számos

alkalommal magának az Iszlámnak és a muzulmánoknak a terrorizmussal való kritikátlan összemérésében teljeseedik ki.

Ha alaposan megvizsgáljuk ezt a kérdést, láthatjuk, hogy a terrorizmus hosszú evolúciója során szinte a világ összes térségét érintette már, és napjainkban is számos, nemcsak iszlám országban jelen van. Természetesen a laikusok ítéletalkotását – e téren is – az őket érő információk intenzitása befolyásolja, ami jelenleg valóban az iszlám világ irányából a legmarkánsabb. A háttérben pedig a világban zajló események továbbbítéséért felelős tömegtájékoztatás áll. A különböző kultúrák, sőt régiók és országok esetében a világ történései iránti érdeklődés és azok hírértékének mértéke logikusan eltér. A terrorizmus, különösen az öngyilkos merényletek megítélése az adott kultúrától függ, habár az öngyilkos merényletek gyakorta még a terror eszközeinek alkalmazására kényszerülő társadalmak széles rétegeiből is elutasítást váltanak ki. Az öngyilkos terrorizmust alkalmazó csoportoknak emiatt jól meg kell választani, hogy mikor és miért nyúljanak a „végső megoldás” taktikájához, különben támogatottságukat teszik kockára.¹

Az ideológiák tekintetében ugyancsak árnyaltabb a kép a széles körben elterjedt sztereotípiákban foglaltaknál. Ez esetben azonban nem vallási, hanem inkább politikai ideológiák dominálnak. A Sri-Lankán működő Tamil Tigrisek (LTTE) nevű terrorcsoport az ortodox kommunizmus platformján rasszista felhangokat is tartalmazó ideológiájával évtizedek óta függetlenségi/felszabadító harcot folytat a legitim kormányzattal szemben. Az öngyilkos merényletek terén az LTTE riasztó referenciákkal bír: fanatikusai 1980 és 2000 között összesen 168 öngyilkos támadást hajtottak végre katonai és civil célpontok ellen, ami kétségkívül vezető pozíciót jelentett e téren; a szervezet fejlesztette ki és alkalmazta továbbá első alkalommal a derékra erősíthető robbanóanyaggal megrakott „öngyilkos övet”.² Ez is azt bizonyítja, hogy az öngyilkos terrorizmusnak a vallási fundamentalizmus nem kizárólagos feltétele, sőt az öngyilkos merényletek alkalmazásának oka sem a vallási szélsőségesség. A fundamentalista eszmék legfeljebb az érintett társadalom tagjainak mobilizálására szolgálhatnak.

Valós oknak számít viszont az adott társadalom vagy csoport normális politikai és gazdasági működését gátló vagy ellehetetlenítő érdekkellentétek folyamatos jelenléte. Ezek elhúzódása demoralizálhatja vagy radikalizálhatja a közösség tagjait. Az időről-időre kieleződő konfliktusok alkalmával, a felek a rendelkezésükre álló összes lehetséges eszközt felhasználva, kísérlik meg saját érdekeik érvényesítését óhatatlanul az ellenérdekelt fél rovására. A terrorizmus eszközét mindig a hátrányosabb helyzetben lévő közösség kénytelen alkalmazni. Ebből következik, hogy az erőszak alkalmazásának opciója kényszerhelyzetet feltételez. *A válságos időszakok ismétlődése során a korábban sikerrel bevetett taktikák elavulnak, a megváltozott körülmények között már nem képesek kiváltani a szükséges hatást.* Terrorista taktikák esetében ez azt jelenti, hogy

1 1980 és 2003 között világszerte közel 10 500 terrorakciót követtek el, ebből összesen 315 volt öngyilkos merénylet. Ezek áldozatai (az elkövetőket nem számítva) 48%-át adják az ez időszakban történt összes terrorakcióban életüket veszítettéknek úgy, hogy az öngyilkos merényletek az összes terrorakción csupán 3%-át teszi ki. Utóbbi adat rendkívül jól példázza az öngyilkos merényletek hatékonyságát.

2 Liberation Tigers of Tamil Eelam – (letöltés ideje: 2007. május 16. 22'36")

a támadott fél eredményesen védekezik az ellene irányuló támadásokkal szemben. Ez „erőszakspirált” generál, ami újabb és az addigiaknál erősebb hatást kiváltani képes taktikák alkalmazását jelenti. Az öngyilkos merénylet éppen ilyen végletes módszer.

A teljesség igénye nélkül célszerűnek tartom a fentieket példákkal illusztrálni. Tipikusan elhúzódónak és konfliktusos jellegűnek számít az Izrael–palesztin viszony. Ennek a vizsgált időszakban (1980–2007) két kiélezett időszakát lehet megkülönböztetni: az első felkelés, lázadás 1987 és 1993 között, majd a második, ami 2000 szeptemberében kezdődött és mind a mai napig tart.

A statisztikai adatok azt mutatják, hogy mindkét időszak alatt a terrorcselekmények száma jelentősen megnőtt. Az első időszakban az öngyilkos merényletek száma az összes terrorakció számához képest elenyésző volt, míg a második felkelés kezdetétől fogva ugrásszerű emelkedés tapasztalható. A második felkelés során az öngyilkos akciók időbeli eloszlása és növekedési tendenciája az egyéb robbantásos cselekményekével mutat azonosságot. A kiélezett konfliktus időszakához mérten az öngyilkos taktika gyakorisága – a robbantásos cselekményekével párhuzamosan – növekszik, míg az egyéb, kevésbé pusztító módszerek előfordulása arányosan csökken. Ebből az következik, hogy az öngyilkos támadások – alátámasztva a fenti gondolatmenetet – az összes terrorakció számarányában magasabb százalékponttal jelennek meg. A robbantásos cselekmények és az öngyilkos merényletek közötti párhuzam az e két fajta akciókhoz használt robbanóanyaggal magyarázható (birtoklása mindkét taktika alkalmazását lehetővé teszi). Tekintve, hogy az öngyilkos merényletek a robbantások kategóriájába tartoznak, a párhuzam és a mennyiségi mutatók aránya logikusnak tűnik.

Amennyiben górcső alá vesszük az Irakban elkövetett terrorcselekmények viszonylatában az öngyilkos akciók arányának alakulását, egy ponton az izraeli–palesztin relációtól eltérő eredményre jutunk. Az öngyilkos merényletek végső eszközként történő alkalmazásának tendenciájából levonható következtetés azonos, azonban Irak esetében az elkövetett öngyilkos akciók száma nagyobb ingadozást mutat, mint az ottani terrorcselekményeké általában. Ennek hátterében az iraki belpolitikai viszonyok meglehetősen bonyolultsága és azok folyamatos változása áll, aminek keretében a számos érdekelt fél által kötött alkuk eredményeként az erőszak időszakosan és területileg is alábbhagy. Az izraeli–palesztin viszonyban ezzel szemben a kevesebb szereplő és a letisztultabb érdekviszonyok miatt az ellenérdekelt felek közötti megállapodások tartósabbak, így az erőszakos cselekmények számának alakulása kevésbé változó. Ezen túlmenően Irakban a 2003-as koalíciós bevonulás óta a terrorakciók száma kis kilengésekkel emelkedő tendenciát mutat érdemi viszonyítást lehetővé tevő hosszabb konszolidáltabb időszak nélkül – pl. palesztin–izraeli konfliktus.

Az öngyilkos terrorizmus személyiség-lélektani hátteréről néhány gondolatot. *A pszichológia tudományában közmegegyezés van abban, hogy terroristának senki sem születik, hanem az egyén egy társadalom- és személyiség-lélektani szempontból jól követhető fejlődési ívet jár be.* Ennek során a következő három egymásra épülő alapfeltétel valósul meg:

- a személyiségfejlődés további irányát meghatározó súlyos pszichés behatás gyermekkorban, ami a normális érzelmi fejlődést megakadályozza (sok terro-

- ristánál ez a szülők erőszakos halála, amit súlyosbít az, ha a gyermek személyesen éli meg szerettei elvesztését);
- serdülőkorban (a 10 és 14 éves kor közötti időszakban) az érzelmiileg könnyen befolyásolható és tartást, elismerést kereső egyén – aki gyermekkorra traumatikus élménye miatt úgynevezett „személyiségdeficitben” szenved – külső hatásra egy számára elfogadható megvilágosodást jelentő és életének értelmet adó eszméhez csatlakozik;
  - az így fejlődő személyiség súlyos konfliktusokkal terhelt társadalomban nő fel, ahol a közösség érdekeinek érvényesítésére alkalmazott eszközök rendszerében az erőszak jelen van³.

Az ilyen körülmények között felnövekvő személy esetében mind a gyűlölet tárgya, azaz az ellenségkép, mind a közös érdeket megjelenítő ideológia adott. Ez pedig megfelelő befolyásolás hatására könnyen vezethet a fanatikus attitűd kialakulásához.

Nem törvényszerűen válik fanatikussá az összes hasonló típusú személyiség, azonban ebben a körben a legnagyobb az erre való hajlandóság foka. A fanatikusok tetteiket sajátos módon igazolják. Saját maguk számára cselekedeteik logikusnak és helyesnek minősülnek. A külvilágot szelektív módon érzékelik, ami képessé teszi őket arra, hogy küldetésüket fel nem adva hosszú ideig feltűnésmentesen éljenek akár az ellenségesnek tekintett közösségben, majd a megfelelő időpontban fegyelmetlenül végrehajtsák akcióikat. Az erőszak elfogadásának és alkalmazásának háttérben gyakorta személyes bosszúvágy is áll. Az eszméhez vagy valamely azt képviselő karizmatikus személyhez való erős kötődés és a vele szembeni alávetés mértékétől függően az egyén akár öngyilkos merénylet végrehajtására is hajlandóvá válhat. A korábbiakban leírtak alapján a terrorizmus is a fizikai erőszaknak konkrét csoportcél megvalósítása érdekében történő célirányos alkalmazása. Az érdekek ilyen módon történő képviselésére – még ha azok a csoport szintjén maximálisan elfogadottak is – csupán a csoport néhány, saját szerepét küldetesként értelmező és ehhez mértelen megfelelően fanatikus tagja vállalkozik. Az érdekkülönbség mértékétől függően az erőszakos eszközök elfogadottsága a csoporton belül növekszik, ami a tagok fanatizálhatóságának fokozódásával jár együtt.

A fanatikusok feltétel nélküli odaadásának háttérben egyfajta leegyszerűsítő gondolkodásmód áll, ami átmenet nélkül határolja el a „jó” és a „rossz” kategóriákat. A személy alapbeállítódása szempontjából ennek előfeltétele a valamely ideával szembeni abszolút és teljességgel rugalmatlan alávetés. Ettől függetlenül nem tekintendő fanatikusnak mindenki, aki erősen hisz valamiben. Meghatározó tényező a fanatikusok szolgai alávetése, azaz olyan szintű azonosulás a céllal (küldetéstudat), ami annak elérése érdekében bármilyen eszköz alkalmazását elfogadhatóvá teszi. Ezen keresztül válik mások elpusztítása és az önpusztítás (esetünkben ezek együttes megvalósulása) elfogadhatóvá. *Küldetéstudata által a terrorista magát az „igazság” harcosságának tartja, és magát a törvények fölé helyezve saját háborút is folytat.* Teszi ezt úgy, hogy az erőszak – alapvetően állami – monopóliumát kisajátítja.

3 Zum Terroristen wird man nicht geboren – <http://science.orf.at/science/news/23842> (letöltés ideje: 2007. május 23. 19:10’)

A terrrorszervezetek túlélését garantáló szigorú konspirációval együtt járó titokzatoságból adódóan a terrorista környezetétől nem kap visszacsatolást. Így könnyen kialakul benne a hit, hogy ő maga és tetteinek hatása is korlátlan. Küldetéstudata és saját jelentőségébe vetett hite optimista én-képpel párosul.⁴ Ezen alapfeltételek tekintetében a terrorista és az öngyilkos merénylő fejlődési íve azonos, azonban – éppen a szent ügy érdekében történő végső áldozat pszichikus háttere miatt – személyiségjegeik mégis elkülöníthetőek.

A klasszikus terroristától eltérően az öngyilkos fanatikus csak eszmék irányába képes a végső önfeláldozásra, az emberek irányába közömbös, teljes mértékben képtelen az empátiára és az érzelmekre. Belső üresség, depresszió és kétségbeesés jellemzi, ami az alapvetően pozitív beállítódású hagyományos terroristától szintén megkülönbözteti. Az öngyilkos merénylő, az eszmének való teljes alávetésen keresztül, az eszme részévé válik, emellett saját jelentőségét küldetéséből eredően mások fölé helyezi. Ebből a szempontból az öngyilkos fanatikus erősen feltűnést keltő jeleket mutat. A terroristától e tekintetben nem különbözik. Az empátia és az érzések kiölése tudatosan, szigorú tréninggel és önkontrollal történik. Az abszolút érzelmentesség igényének hátterében a terrorakció sikerén túl az egyénnek mind a pozitív, mind a negatív érzelmeitől való pánikszerű félelme és ebből eredő teljes elhatárolódása áll. Az öngyilkos terrorista számára az érzelmi nyíltság egyenértékű a sebezhetőséggel. Komoly veszélyforrásként tekint a szeretetre, ami önfeláldozással, odaadással, alkalmazkodással és különösen érzelmi függőséggel jár. A fanatizmus egyik fontos ismérve tehát a kötődésre való teljes képesség. A fanatizáló ideológiának részét képezik az érzelmek kiirtására irányuló instrukciók.

A terrorakciók, különösen az öngyilkos merényletek kivitelezésekor még a jól ismert fanatikus elkövetők lélektani profiljának beható ismerete ellenére is felmerül a kérdés: *emberi lények hogy lehetnek képesek ilyen hidegvérrel és teroszerűen saját életük feláldozására anélkül, hogy felfognák szándékuk és tettük embertelenségét?* A fanatizált személyiség – mint az a fentiekben világossá vált – a végső áldozat vállalására is kész, azonban számos esetben derült fény arra, hogy az akciók végrehajtása során szükséges koncentráció, fegyelem és az öngyilkosság aktusának tényleges véghezviteléhez a pszichés állapotokon is túl tudatmódosító szerek is felhasználásra kerültek. A tartós „agymosás” és a megfelelő hatású kábítószeres együttes hatása az elkövető aktuális tudatállapotát úgy módosítja, hogy tettének következményét sem értelmi, sem érzelmi síkon érzékelni nem képes. E tudatállapotban az elkövető átlépi azt a lélektani határt, ahonnan nincs visszaút, így tökéletesen alkalmassá válik az öngyilkos akció végrehajtására.

Az öngyilkos merénylők végleteket megjelenítő attitűdje kapcsán joggal vetődik fel egy újabb kérdés: a tartós befolyásolás során kialakuló személyiség és/vagy a kábítószeres hatása alatt az elmeállapot kórosnak tekinthető-e? A válaszhoz vizsgálni kell a kóros elmeállapotok fajtáit és azok ismérveit.⁵ Ebből kitűnik, hogy a számos kóros elmeállapot típus közül a

4 Dr. Bolgár Judit, Dr. Szternák Nóra, Dr. Szternák György – A terrorizmussal kapcsolatos kutatások legújabb eredményei, Felderítő Szemle, IV. évf. 4. szám

5 Paksi András – A kóros elmeállapot szabályozása a hatályos magyar büntetőjogban

paranoiditás tünet-együttesében szerepelnek olyan elemek, amelyek a terrorista személyiségre, így az öngyilkos merénylőkre ugyancsak jellemzőek. Ez alapján a terroristák és öngyilkos társaik elmeállapota személyiségjegyeik alapján kórosnak tekinthető. Fontos adalék azonban, hogy a kóros elmeállapot – az elmebetegségtől eltérően – az elme működésnek nem feltétlenül tartós, azonban mindenképpen kóros állapotát jelöli, azaz időlegesen épelméjűeknél is előfordulhat. A kábítószer hatása alatt cselekvő fanatikus terrorista következőképpen akár épelméjűnek is tekinthető, azonban legjobb esetben is ideiglenes tudatzavarban szenved. Tudományos tény továbbá, hogy az elmebetegségből eredő kóros elmeállapot örökletes, de szereshető is. A fanatizálás folyamatában az „agymosáson” átmenő, majd kizárólagosan e gondolatvilágban elmélyülő szélsőségesek a befolyásolás eredményétől függően, tehát az elmebetegség szintjét elérő személyiségtorzulást is szenvedhetnek.

A női nemhez való rendellenes viszonyulás ugyancsak az öngyilkos merénylők személyiségének jellemzője. Ennek eredője azonban elsősorban az iszlám kultúrában keresendő. Az iszlám kultúrában a nők elnyomásának és a férfiak uralkodásának történelmi hagyományai vannak. A globalizációval világszerte terjedő, egyenlőséget hirdető nyugati értékrend a muzulmán világot sem hagyta érintetlenül. Hithű muzulmán férfiak tömegei ezt önértékük megsértéseként élik meg, ami közvetlenül járul hozzá a fundamentalizmus erősödéséhez. A nőkhöz való viszony abnormalitása tehát a férfiak és nők világának szigorú különválasztásából ered. A vallást ugyanezen okból félreértelmezők azt hirdetik, hogy a nő hordozza magában az összes bűnt. Ez legitimálja a nők lealacsonyítását és megalázását.

Az előbbiekből kiindulva az öngyilkos terrorista betegségének egyike a szerelem, az érzékiség és a szex – azaz a másik nem fizikai és lelki megismerésének – élményétől való megfosztottság. Ebből egy olyan kétoldalú félelem fejlődik ki, ami lehetetlenné teszi a normális viselkedést. A félelem egyrészt a nő mint „ismeretlen” tényező irányába nyilvánul meg, másrészt pedig a kielégítetlen tudatalatti libidó gerjeszti. Kulturális okból ennek az ösztönnek nemcsak a kielégítése tiltott, de a nemek elkülönítettsége jelentette ismeretlenség miatt a tárgya is félelmet kelt. Ezzel szemben áll az a kép, amit a fanatizáló iszlám tanok a mennyországról közvetítenek, ahol a „kiválasztottak” számára minden addig tiltott vágyukat beteljesíthetik. A manipulatív vallásoktatás ezt hangsúlyozva elsősorban a fiatal férfiak számára vonzóvá teszi a mártírhalál alternatíváját. Az öngyilkos merénylő cselekedetének üzenete saját szemszögéből pozitív, azt hivatott félreérthetetlenül bizonyítani, hogy az általa képviselt érdek többet ér saját életénél. A halál ez esetben nem az élet végét, hanem annak beteljesedését, a megüdvözülést jelenti. Hatékonyság szempontjából – amit a statisztikai adatok is alátámasztanak – az öngyilkos akció messze felülmúlja az egyéb terrorista taktikákat, hiszen az elkövető a legmeglehetőbb helyen és időpontban indítja be a nála lévő vagy testére szerelt robbanóanyagot.

Az öngyilkos merénylők személyiség-lélektani profiljának taglalásán túl célszerű elemezni a jelenség társadalmi tényezőit is. A szociológiai szempontú vizsgálódás egy adott közösségen belül olyan ismérveket vesz alapul, amely alapján ugyancsak egyfajta profil rajzolódik ki. A feldolgozott forrás palesztin–izraeli, sri-lankai, kurd, amerikai és német terroristákat vizsgál az elkövetők neme, életkora, családi állapota, vallási háttere, valamely szélsőséges szervezethez való tartozása, társadalmon belüli származása és terrorcselekményekkel kapcsolatos élményeik alapján. A kutatási hipotézis sze-

rint az öngyilkos terrorista hímnemű, fiatal, egyedülálló, vallását jól ismeri, annak ideológiával azonosul, alacsonyabb társadalmi rétegből származik és valamely fundamentalista vallási szervezet tagja.

Az öngyilkos terrorista társadalmi jellemzői tekintetében az elemzés következtetései az alábbiak:

- öngyilkos merénylet elkövetésére a nyugati civilizációból származó terroristák esetében nem kell számítani,
- az öngyilkos terroristák között több a férfi,
- az elkövetők többnyire idősebbek a klasszikus terroristáknál,
- az önmagukat feláldozni képes merénylők jelentős hányadát adják az egyedülállók,
- a klasszikus terroristák jóval kisebb hányada részesült vallási képzésben,
- a vallási fundamentalista szervezetek több öngyilkos merénylőt vonzanak,
- az öngyilkos merénylők a társadalom alacsonyabb rétegeiből származnak,
- a hagyományos terroristák kisebb tapasztalattal rendelkeznek a terrorakciók végrehajtásában.

Habár az eredmény a hipotézist igazolja, az ismérvek összevetése alapján véleményem szerint ténylegesen a fentiek közül csak három ponton mutatkozik jelentős mértékű eltérés:

- az öngyilkos terroristák között az egyedülállók aránya 84,2%, míg ugyanez a hagyományos terroristák körében 60% (a különbség 24,2%),
- az öngyilkos merénylők 82,8% vallási képzésben részesült, a klasszikus terroristáknak csupán 36,1% (különbség 46,7%),
- az öngyilkos támadók 88,4% kötődik valamely vallási fundamentalista szervezethez, amíg az arány a terroristák esetében 56,9% (a különbség 31,5%).

Ha a három aránypárt szemügyre vesszük, azonnal szembetűnik, hogy a legnagyobb különbség a vallási képzés esetében (46,7%). Szintén jelentős az eltérés a szélsőséges szervezethez való kötődés kapcsán (31,5%). Viszonylagosan az egyedülállók arányában a legkisebb a különbség (24,2%). Az egyedülállóság, az aggregéncia kulturális hátterű, ami a nemeknek a vallás által rendelt szigorú elkülönülésben gyökerezik. E három elem közös vonása a valláshoz való kötődés mértéke. Összegezve megállapítható, hogy a hagyományos és az öngyilkos terroristák szociológiai értelemben az Iszlámhoz való viszonyukban különböznek érdemben.

A tanulmány konklúziója azt mondja ki, hogy szociológiai megközelítéssel a hagyományos terrorista – a három meghatározó különbséget jelző összetevő okán – különül el az öngyilkos merénylőtől. Az állítás a maga nemében igaz, azonban a jelentősnek számító eltérésektől eltekintve az adatok által mutatott eltérés nem jelentős. Ebből eredően az elemzés következtetései és az ahhoz felhasznált számadatok összevetése alapján a jelenségnek a társadalomtudomány módszerével történő elemzésekor leginkább egy olyan profil állapítható meg, aminek csupán néhány eleme tekinthető biztosnak.

Munkám megállapításaiból kiindulva kijelenthető, hogy *a jelenség elleni hatékony fellépés érdekében mindenképpen szükséges a személyiség-lélektani és a szociológiai vizsgálatok eredményeinek összevonása*. Fel kell azonban ismerni, hogy a két aspektus más és más módszerek alkalmazását teszi szükségessé. A terrorizmus és különösen az ön-

gyilkos merénylők zárt világában a pszichológiai vizsgálat rendkívül bonyolult, hiszen az elkövető öngyilkos merénylőként történő azonosítását, azaz halálát követően kizárólag az őt ismerők elbeszéléseire, illetve – amennyiben van – a hátra maradt írásokból lehet elemzést készíteni, majd bárminemű következtetést levonni. A társadalomtudomány ezzel szemben olyan adatokkal operál, amelyek hozzáférése rugalmasabb, azonban érdemi vizsgálatot lehetővé tévő mennyiségben és minőségben történő beszerzésük idő és energiaigényes. Az alapos adatgyűjtést követő elemzés ennek ellenére fontos megállapításokat tesz lehetővé, ami főként az előrejelzésben hasznosítható.

Összességében a jelenségre alkalmazott szociológia elemzésben megjelenő ténylegesen meghatározó eltérést mutató összetevők viszonylag alacsony számát figyelembe véve megállapítható, hogy az öngyilkos merénylő a hagyományos terroristától személyiség-lélektani oldalról valóban egyértelműbben módon elhatárolható. Tény azonban, hogy a gyakorlat szempontjából az öngyilkos merényletek előrejelzésére a társadalomtudományi elemzés hatékonyabban alkalmazható, még ha személyre szabottan nem is képes az öngyilkos merénylő azonosítására. Az öngyilkos terrorizmus stratégiai jelentőségével összefüggésben az elemzés eredményiből kiinduló megállapítások meggyőződésem szerint bizonyítottan alátámasztják az előzetes feltételezést. Következtetésem szerint *azokban a térségekben, ahol az egymással szemben álló felek viszonyát az aszimmetria jellemzi, a hátrányosabb helyzetben lévő félnek az érdekérvényesítés sikerére vonatkozó aktuális elvárása határozza meg az öngyilkos taktika alkalmazásának módját.* Záró következtetésemben, amelyet jelen írásom címe is kifejez, némiképp árnyalva a következő megfogalmazást tartom a leghelytállóbbnak: *az öngyilkos terrorizmus az ellenérdekelt felek közül az aránytalanul gyengébb helyzetben lévők hatékony nyomásgyakorló eszköze.*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 1997
- Dr. Bolgár Judit: A sztereotípiák, előítéletek, valamint a terrorizmus – a terrorizmus személyiség-lélektani megközelítése, Felderítő Szemle, V. évf. Különszám
- Durkheim, Émile: Az öngyilkosság (szociológiai tanulmány), Budapest, Osiris Kiadó, 2000
- Kis-Benedek József: Az öngyilkos terrorizmus mint stratégiai fegyver, Felderítő Szemle, III. évf. 2. szám
- Paksi András: A kóros elmeállapot szabályozása a hatályos magyar büntetőjogban
- Tüttő Szabolcs: A terrorizmus mint társadalmi jelenség a 2001. szeptember 11-i Amerikai Egyesült Államok elleni terrorcselekmények tükrében (diplomamunka), ZMNE, 2002
- Wirth, Hans-Jürgen: Fremdenhaß und Gewalt als familiäre und psychosoziale Krankheit, Psyche, Heft 11. (November 2001), S. 1217–1244.